

de secte, en van Maria zelf. Het biedt zeer interessante lectuur.

Dat is al evenzeer het geval met de aantrekkelijke Utrechtse dissertatie van de theoloog dr. G. P. Marang: 'De Zwijndrechtsche Nieuwlichters', Dordrecht 1909. In 1936 gaf dr. Marang in het *Nederlandsch Archief voor Kerkgeschiedenis*, n.s. 28 (1936) p. 129 vv. nog een artikel Nieuw licht over de Zwijndrechtsche Nieuwlichters (in de noten aangehaald als Marang, diss. en art.).

Op geheel andere wijze worden de Zwijndrechtters benaderd in *De Waterman* van Arthur van Schendel. Ze zijn daar 'vus à travers un tempérament', en het is boeiend te zien, hoe de kunstenaar uit de historische gegevens het zijne kiest, hoe hij de figuren modelleert naar zijn ideeën (algemeen zijn de contouren verzacht, ook bij Maria, in de roman: Gees – het grijs van de mist, die de lijnen van het Hollands landschap in dit boek zo vaak vervaagt, lijkt me karakteristiek –), en hoe hij de broederschap toch globaal, ongetwijfeld vanuit een zekere affiniteit, trefzeker tekent.

Het ritme van de belangstelling voor de Zwijndrechtters valt af te lezen uit de vrijwel volledige Bibliografie van de Zwijndrechtse Nieuwlichters, die dr. P. J. Meertens gaf in het *Mededelingenblad* van de Sociaal-historische Studiekring, nr. 13, april 1958. Zelf schreef hij in het *Ned. Archief voor Kerkgeschiedenis*, n.s. 18 (1925) 282 v.v. een artikel over De oudste geschriften der Zwijndrechtters (in de noten aangehaald als Meertens, bibl. en art.).

Het kan – na bovenstaand overzicht is dat duidelijk – mijn bedoeling niet zijn, hier de geschiedenis der Zwijndrechtters in extenso na te gaan.

Hier zullen veeleer, vooral ook met het doel de figuur van Maria te belichten, de kleine trekjes hoofdzaak zijn. Daarbij zal overigens, naar ik meen, ook een enkel nieuw punt inzake de geschiedenis van de secte gegeven worden.

Verder verdient het verblijf van Maria in Rotterdam gedurende twee perioden van haar leven speciale aandacht.

En tenslotte zien we in de ontmoeting van Maria Leer met Erasmus op de Grote Markt een momentopname uit de negentiende-eeuwse vaderlandse kerkgeschiedenis.

## I. MARIA

In 1788 werd ze in Edam geboren. Zes jaar was ze, toen haar